

การผลิตยางพาราในจังหวัดนครพนม ประเทศไทยและแขวงคำม่วน สปป.ลาว : การเปรียบเทียบพฤติกรรมการผลิตของผู้ปลูกรายย่อย

Para rubber production in NakhonPhanom province, Thailand and Khammouan province, Lao PDR. : Comparison of production behavior by smallholder

กัลยา มิขะมา¹ และ ยศ บริสุทธิ์^{2*}

Kanlaya Mikhama¹ and Yos Borisudhi^{2*}

บทคัดย่อ: ยางพาราเป็นพืชที่เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศเพื่อนบ้านกำลังให้ความสนใจในการปลูกเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าสามารถให้ผลตอบแทนสูง จึงเกิดคำถามว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศเพื่อนบ้านมีพฤติกรรมปลูกยางพารารายย่อยแตกต่างกันอย่างไร โดยเลือกจังหวัดนครพนม ประเทศไทย และแขวงคำม่วน สปป.ลาว เป็นพื้นที่ศึกษา โดยการศึกษาใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลมือสองสัมภาษณ์บุคคล สัมภาษณ์กลุ่ม และออกสำรวจพื้นที่ศึกษาในปี 2553 ผลการศึกษาค้นพบว่า พฤติกรรมปลูกยางพาราของผู้ปลูกยางพารารายย่อยในจังหวัดนครพนมและแขวงคำม่วนมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยส่วนที่คล้ายคลึงกันได้แก่ การกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ย ระบบการกรีดยาง และการแปรรูปยางดิบ ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันได้แก่ ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ การรวมกลุ่มของเกษตรกร การเตรียมพื้นที่ปลูก การเตรียมหลุมปลูก และการใช้แรงงาน การผลิตยางพารารายย่อยของเกษตรกรในจังหวัดนครพนมถือได้ว่ามีพฤติกรรมผลิตที่ดีกว่าในแขวงคำม่วนในหลายประเด็น อาทิ ด้านการส่งเสริมโดยรัฐ และการรวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นต้น ดังนั้นการส่งเสริมการผลิตยางพาราในแขวงคำม่วนควรมีหน่วยงานหรือมีผู้รับผิดชอบในการส่งเสริมโดยเฉพาะและการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรสำหรับจังหวัดนครพนมนอกจากส่งเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรแล้ว ควรมีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพการผลิตยางพาราของเกษตรกรด้วย

คำสำคัญ: การปลูกยางพารา, การส่งเสริมยางพารา, การส่งเสริมการทำสวนยาง, การตลาดยางพารา, ยางธรรมชาติ

ABSTRACT: Currently, there are great interests in rubber tree planting by farmer in the Northeastern Thailand and the neighboring countries, due to its high return. As a result, there is a question of what are the differences of the rubber production behavioral aspect between the smallholder in the Northeast Thailand and the neighboring countries. NakhonPhanom province, Thailand and Khammouane province, Lao PDR were chosen as study site. Secondary data, individual and group interviews, and field surveys were used as data collection in during 2010. It was illustrated that both locals had both similar and different production behavior by smallholder. Agronomic practices in term of weeding,

¹ คณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม จังหวัดนครพนม 48000

Faculty of Agriculture and Technology, NakhonPhanom University, NakhonPhanom 48000, Thailand

² คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

Faculty of Agriculture, KhonKaen University, KhonKaen 40002, Thailand

* Corresponding author, e-mail: yosboris@kku.ac.th

fertilizing application, tapping system, and processing of rubber latex are similar. However, the differences were noted in extension by government program, farmer group association, land and holding preparation, and labor management. Rubber production behavioral aspects by smallholder in Nakhon Phanom province were better than Khammouane province in term of extension by government program and farmer group association. It can be suggested that rubber production in the particular area of Khammouane province should be having extension responsible sector and corporation form farmer should be taken into account. In Nakhon Phanom province rather than improving productivity or solving farmer problem strengthening learning of farmer is the key to improve quality of life and quality of rubber.

Keywords: Para rubber plantation, rubber tree extension, rubber plantation aid, rubber marketing, natural rubber

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชที่ทั้งภาครัฐและเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมถึงประเทศประเทศเพื่อนบ้านกำลังให้ความสนใจในการปลูกเนื่องจากเห็นว่าสามารถให้ผลตอบแทนจากการปลูกดีกว่าพืชอื่นประเทศไทยรัฐบาลมีโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้แก่เกษตรกรในแหล่งปลูกยางใหม่ (2546-2556) โดยในปี 2546 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ปลูกยางพาราเพียง 559,639 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546) และเพิ่มขึ้นเป็น 3.48 ล้านไร่ในปี 2554 (สถาบันวิจัยยาง, 2555) ซึ่งการเพิ่มขึ้นนี้ไม่ใช่เพียงแต่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้นในประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว ซึ่งมีชายแดนติดกันมีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

สำหรับประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว จากการรายงานของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (2549) พบว่า ในปี 2543 สปป.ลาว มีพื้นที่เพาะปลูกยางพารารวมกว่า 73,600 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศ โดยเฉพาะแขวงหลวงน้ำทา และแขวงไซยะบุรี รองลงมาคือทางตอนใต้และตอนกลางของประเทศ ประมาณร้อยละ 77 ของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราทั้งหมด เป็นพื้นที่เพาะปลูกของบริษัทเอกชนต่างชาติที่เข้ามาขยายแหล่งเพาะปลูกยางพาราใน สปป.ลาว ทั้งจากจีนซึ่งเข้าไปเพาะปลูกยางพาราในพื้นที่ทางตอนเหนือของ สปป.ลาว ส่วนไทยเข้าไปเพาะปลูกในพื้นที่ทางตอนใต้ของ สปป.ลาว ส่วนพื้นที่อีกร้อยละ 23 เป็นสวนยางขนาดเล็กของเกษตรกรชาวลาวเอง ซึ่งคณะกรรมการการ

การเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา (2554) รายงานว่า สปป.ลาว มีพื้นที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกยางพาราเนื่องจากมีพื้นที่ราบจำนวนมากที่ยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ ประกอบกับ สปป.ลาว มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,715 มิลลิเมตรต่อปีและเหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นยางพารา ซึ่งปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยที่เหมาะสมกับการปลูกยางพารา คือ 1,500-2,000 มิลลิเมตรต่อปี ในขณะที่ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในภาคใต้ของไทยอยู่ที่ระดับ 1,400 มิลลิเมตรต่อปี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยอยู่ที่ระดับ 1,200 มิลลิเมตรต่อปี

จากการศึกษาเบื้องต้นในแขวงคำม่วนซึ่งอยู่ในส่วนภาคกลางติดต่อกับภาคใต้ของ สปป.ลาว พบว่า มีการปลูกยางพาราเช่นกันโดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยได้มีโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้แก่เกษตรกรในแหล่งปลูกยางใหม่ (2546-2556) มีส่วนให้ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้รับความนิยมปลูกใน สปป.ลาว รวมถึงแขวงคำม่วนมากขึ้นด้วยจากนี้จากการศึกษาข้อมูลมือสองพบว่า การปลูกยางพาราในแขวงคำม่วนส่วนใหญ่ปลูกโดยผู้ปลูกรายย่อยส่วนการปลูกโดยนายทุนหรือชาวต่างชาติมีจำนวนน้อย ซึ่งคล้ายกับจังหวัดนครพนมที่ผู้ปลูกส่วนใหญ่เป็นผู้ปลูกรายย่อยเช่นเดียวกัน จากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นจึงมีคำถามว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศเพื่อนบ้านมีพฤติกรรมการปลูกยางพาราโดยผู้ปลูกรายย่อยแตกต่างกันอย่างไร โดยเลือกจังหวัดนครพนมประเทศไทย และแขวงคำม่วน สปป.ลาว ซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดกันเป็นพื้นที่ในการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจและพิจารณาความแตกต่างของพฤติกรรมการผลิตยางพาราของผู้ปลูกรายย่อยในทั้ง 2 พื้นที่ดังกล่าว ซึ่งการวิจัยนี้นอกจาก

ทราบคำตอบของการวิจัยข้างต้นแล้ว หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง พ่อค้า หรือกลุ่มเกษตรกรเองสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาการส่งเสริมและพัฒนา การลงทุน หรือการผลิต ตลอดจนการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 นี้ ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนร่วมกับเอเชียอีก 3 ประเทศ (เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และจีน) ได้สนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางพารา (hub) อีกทางหนึ่งด้วย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ได้ดำเนินการศึกษาในจังหวัดนครพนม ประเทศไทยและแขวงคำม่วน สปป. ลาว ซึ่งมีชายแดนติดกันซึ่งได้รวบรวมข้อมูลในแขวงคำม่วนในเดือน เม.ย.-พ.ค. 2553 และในจังหวัดนครพนมในเดือน พ.ย.-ธ.ค.2553 โดยขึ้นขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1) สร้างกรอบประเด็น (sub-topics)ในการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลหรือใช้แนวในการสัมภาษณ์ (interview guide) และใช้ประกอบการสังเกตในพื้นที่ศึกษา (ยศ, 2551)

2) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดนครพนมได้ประสานงานกับสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) จังหวัดนครพนม และสำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม ส่วนพื้นที่แขวงคำม่วนได้ประสานงานผ่านไปยังสำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม และทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยนครพนมผ่านไปยังห้องการแผนกพืชพันธุ์ต่างประเทศ แขวงคำม่วน และห้องการแผนกสิกรรมและป่าไม้ แขวงคำม่วนเพื่อขอความอนุเคราะห์การประสานงาน ชุมชน และร่วมเข้าพื้นที่ในการศึกษา รวบรวมข้อมูล

3) ทำความเข้าใจบริบทพื้นที่ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants: KIs) ได้แก่ หัวหน้าแผนกสิกรรมและป่าไม้แขวงคำม่วน 1 คน หัวหน้าแผนกหัวหน้าห้องการและเจ้าหน้าที่ห้องการพืชพันธุ์ต่างประเทศแขวงคำม่วน 3 คน ผู้อำนวยการ สกย. จังหวัดนครพนม 1 คน และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม 1 คน พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ

ผลจากการศึกษาบริบทนี้มาใช้วางแผนการรวบรวมข้อมูลในทั้ง 2 พื้นที่ซึ่งมีวิธีการความแตกต่างกันเล็กน้อยเนื่องจากแต่ละพื้นที่มีบริบทบางประการแตกต่างกัน เช่น ในแขวงคำม่วน ผู้ปลูกอยู่กระจัดกระจายไม่ได้ อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งแตกต่างจากจังหวัดนครพนมที่ผู้ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นต้น

4) การศึกษาภาคสนามในแขวงคำม่วน ได้รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ KIs ได้แก่ หัวหน้าห้องการสิกรรมและป่าไม้แขวง 1 คน หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ห้องการสิกรรมและป่าไม้เมืองหินบูน และเมืองเซียงไฟเมืองละ 2 คน สัมภาษณ์นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) และผู้นำชุมชน 4 คน สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตได้สัมภาษณ์เฉพาะผู้ที่เป็นคนลาวโดยสัมภาษณ์เจ้าของสวนยางที่เปิดกรี๊ดแล้ว 2 คน ผู้รับจ้างกรี๊ดที่เป็นคนลาว 5 คน และเจ้าของสวนยางที่ยังไม่เปิดกรี๊ด 2 คน (ไม่ได้สัมภาษณ์เจ้าของสวนยางที่เป็นชาวต่างชาติ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นนายทุนและเป็นรายใหญ่ไม่ใช่ผู้ปลูกรายย่อย) พร้อมออกสำรวจพื้นที่การปลูกยางพาราที่สำคัญในแขวงคำม่วนและพื้นที่ใกล้เคียง

5) การศึกษาภาคสนามในจังหวัดนครพนม เลือกตำบลหนองซน อำเภอธาตุ เป็นพื้นที่ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ KIs ได้แก่ เจ้าหน้าที่ สกย. จังหวัดนครพนม 2 คน เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด 1 คน และผู้นำเกษตรกร 3 คน สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตได้รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มมีผู้เข้าร่วมให้สัมภาษณ์ 12 คน และสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรประกอบด้วยครัวเรือนที่ปลูกยางพารามาแล้ว (มากกว่า 10 ปี) 4 ครัวเรือน และครัวเรือนผู้ปลูกยางใหม่ 4 ครัวเรือน (ปลูกน้อยกว่า 10 ปีซึ่งเปิดกรี๊ดแล้ว 2 ครัวเรือน และยังไม่เปิดกรี๊ด 2 ครัวเรือน) พร้อมออกสำรวจพื้นที่ปลูกยางพาราในตำบล และพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดนครพนม

6) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์จำแนกประเภท วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล หาความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปของผลการศึกษาที่ค้นพบ โดยประเด็นใดที่ยังไม่ชัดเจนได้ทำการตรวจสอบหรือทบทวนความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์อีกครั้งเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น (ยศ, 2551)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การผลิตยางพาราในจังหวัดนครพนมประเทศไทย ผู้ปลูกและพื้นที่ปลูกในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษา พบว่า ในปี 2550 จังหวัดนครพนม มีเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา 9,102 ราย มีพื้นที่ปลูก 67,552 ไร่ เฉลี่ย 7.62±4.69 ไร่ต่อราย(สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดนครพนม, 2553) ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ สกย. และเกษตรกรพบว่า พื้นที่เฉลี่ยต่อรายนี้ไม่ใช่พื้นที่เฉลี่ยต่อครัวเรือนเนื่องจากหนึ่งครัวเรือนมีรายผู้ปลูกหลายราย เพื่อให้รายชื่อผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์จาก สกย. ไม่ซ้ำกัน โดยครัวเรือนมีรายชื่อผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์ราว 1-3 รายต่อครัวเรือนหรือมีพื้นที่ปลูกเฉลี่ยราว 5-30 ไร่ต่อครัวเรือนซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ปลูกรายย่อยเมื่อเทียบกับผู้ปลูกรายใหญ่ในพื้นที่ที่มีพื้นที่ปลูกมากกว่า 100 ไร่ต่อรายหรือต่อครัวเรือน

การส่งเสริมการผลิตในจังหวัดนครพนม

การส่งเสริมการปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม มีสกย.เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมโดยการส่งเสริมเป็นการส่งเสริมโดยการสงเคราะห์ (aid)

กลุ่ม/สถาบันเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

สกย.ได้ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร และสนับสนุนให้รวมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัดขึ้น ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายประกอบด้วยกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร จำนวน 23 แห่ง และได้แบ่งเครือข่ายเป็นเขตย่อย 2 เขต คือ เขตจังหวัดนครพนมตอนบนและตอนล่าง และในระดับกลุ่ม/สถาบันเกษตรกรบางแห่ง เช่น สหกรณ์ผู้ปลูกยางพารานาทม จำกัด ได้แบ่งกลุ่มเกษตรกรเป็นการภายในออกเป็นกลุ่มย่อยอีก 5 กลุ่มย่อย ซึ่งกลุ่ม/สถาบันเกษตรกรเหล่านี้ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตของสมาชิกมาจำหน่ายร่วมกัน

การปลูกและการจัดการการผลิตในจังหวัดนครพนม

การเตรียมพื้นที่ปลูก: เตรียมพื้นที่ปลูกตามคำแนะนำของสกย.

พันธุ์: พันธุ์ยางที่เกษตรกรปลูกส่วนใหญ่คือพันธุ์ RRIM600 และส่วนใหญ่ได้รับการสงเคราะห์หรือ

ส่งเสริมจาก สกย. ซึ่งเป็นพันธุ์ที่มีความสามารถเจริญเติบโต และให้ประมณน้ำยางที่เหมาะสมภายใต้สภาวะพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การปลูกและระยะปลูก : เกษตรกรส่วนใหญ่เตรียมหลุมปลูกตามหลักวิชาการที่สกย. แนะนำ ระยะปลูกที่เกษตรกรใช้คือระยะ 2.5*7 เมตรหรือ 3*6 เมตรอย่างไรก็ตามสำหรับเกษตรกรบางรายที่ปลูกเองโดยไม่ได้รับการสงเคราะห์จาก สกย. มีระยะปลูกชิดกว่านี้ เช่น 2.5*5.5 เมตร หรือ 2.5*6 เมตร เป็นต้น

การกำจัดวัชพืช : เกษตรกรมีการทำแนวกันไฟของสวนยาง การกำจัดวัชพืชส่วนใหญ่ใช้สารกำจัดวัชพืชฉีดพ่น

การใช้ปุ๋ย : เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก โดยทั้งยางพาราที่เปิดกรีดและยังไม่เปิดกรีดเกษตรกรนิยมใส่ปุ๋ยในช่วงของต้นฤดูฝนและปลายฤดูฝน

ระบบการกรีด แรงงาน การแปรรูปยางดิบ และการตลาดในจังหวัดนครพนม

ระบบการกรีด และแรงงาน: เกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางพารากับลำต้นที่มีขนาดเหมาะสมตามหลักวิชาการ อย่างไรก็ตามพบว่ามีเกษตรกรบางส่วนกรีดยางพาราที่ลำต้นไม่ได้ขนาดที่สำหรับระบบการกรีด ระบบกรีดส่วนใหญ่ระบบกรีด 2 วัน พัก 1 วัน แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรส่วนหนึ่งที่กรีด 3 วัน พัก 1 วัน โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวเกษตรกรมีการกรีดถี่ขึ้นเนื่องจากเกษตรกรสังเกตพบว่าในช่วงฤดูหนาวต้นยางพาราให้ปริมาณน้ำยางมากกว่าทุกฤดู โดยแรงงานที่ใช้กรีดส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือนสำหรับเจ้าของสวนยางที่จ้างแรงงานกรีดพบว่า ส่วนใหญ่มีการแบ่งผลตอบแทนจากการขายยางพาราโดยเจ้าของสวนได้ส่วนแบ่งร้อยละ 60 ผู้รับจ้างกรีดได้ส่วนแบ่งร้อยละ 40 โดยเจ้าของสวนและผู้กรีดรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนยางร่วมกัน เช่น ค่าปุ๋ย ค่าสารกำจัดวัชพืช ตลอดจนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การแปรรูปยางดิบ และการตลาด : ปัจจุบันพบว่าเกือบทั้งหมดนิยมแปรรูปยางดิบเป็นยางก้อนถ้วยเนื่องจากใช้เวลาในการผลิตสั้น ถึงแม้ราคาขายค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับแปรรูปเป็นยาง

แผ่นดินสำหรับด้านการตลาดพบว่าปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มกันจำหน่ายโดยกลุ่มได้ร่วมกันกำหนดมาตรฐานยกก่อนด้วยที่รับซื้อจากสมาชิก

การผลิตยางพาราในแขวงคำม่วน สปป.ลาว

ผู้ปลูกและพื้นที่ปลูกในแขวงคำม่วน

จากการศึกษาพบว่า ในปี 2552 แขวงคำม่วน สปป. ลาว มีผู้ปลูกยางพาราทั้งหมด 386 ราย มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 14,028.94 ไร่ โดยพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่ใน 3 เมือง ได้แก่ เมืองหินบูนมีผู้ปลูก 321 ราย มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด 11,694.88 ไร่ รองลงมาคือเมืองท่าแขก ซึ่งเป็นเมืองหลักของแขวงคำม่วนมีผู้ปลูก 39 ราย พื้นที่ปลูก 1,612.19 ไร่ และเมืองเซบั้งไฟมีผู้ปลูก 26 ราย พื้นที่ 721.87 ไร่ เมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ที่เป็นชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ปลูกส่วนใหญ่พบว่า มีผู้ปลูก 373 ราย มีพื้นที่ปลูก 9,046.44 ไร่ เฉลี่ย 24.25±37.52 ไร่ต่อราย (ห้องการกสิกรรมและป่าไม้แขวงคำม่วน, 2552) จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กสิกรรมและป่าไม้ นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ปลูกยางพาราเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี อย่างไรก็ตามพื้นที่ปลูกเฉลี่ยต่อรายนี้จัดได้ว่าเป็นผู้ปลูกรายย่อยเมื่อเทียบกับผู้ปลูกรายใหญ่ที่ปลูกโดยในลักษณะของภาคเอกชน/บริษัท ซึ่งในแขวงคำม่วนมีจำนวน 13 ราย มีพื้นที่ปลูก 4,952.50 ไร่ เฉลี่ย 383.27±318.18 ไร่ต่อราย (ห้องการกสิกรรมและป่าไม้แขวงคำม่วน, 2552)

การส่งเสริมการผลิตในแขวงคำม่วน

ในอดีตส่วนราชการไม่มีโครงการส่งเสริมการปลูกยางพารา การปลูกยางพาราในพื้นที่ในช่วงแรกเป็นการปลูกโดยเกษตรกรเองที่เห็นตัวอย่างจากญาติพี่น้องในประเทศไทยทำการปลูก ซึ่งกระบวนการปลูกใช้วิธีการสั่งซื้อพันธุ์ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ จากประเทศไทย อย่างไรก็ตามภาครัฐได้ให้คำปรึกษาด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องแต่ไม่มากนักซึ่งส่วนใหญ่ให้คำปรึกษากี่ยวกับการขุดกรรมทั่วไป เช่น การดูแลรักษาสวนยางการใช้ปุ๋ย เป็นต้น

ปัจจุบันภาครัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกยางพาราในพื้นที่แขวงคำม่วน มีเป้าหมายใน

การส่งเสริมที่เมืองหินบูน โดยจัดสรรพื้นที่ให้กับผู้ปลูกครอบครัวละ 18.75 ไร่ (3 เฮกตาร์) ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการนำร่องขนาดเล็กมีพื้นที่รวมประมาณ 500-600 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐจัดสรรให้กับเกษตรกรทำกินแต่สิทธิเหนือที่ดินยังเป็นของรัฐ โดยผู้ที่เข้าร่วมโครงการต้องมีคุณสมบัติตามที่รัฐกำหนด อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการปลูกยางพาราในแขวงคำม่วนยังดำเนินการส่งเสริมในลักษณะโครงการเฉพาะเท่านั้น ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมโดยตรง ซึ่งมีแตกต่างจากจังหวัดนครพนมที่มีสภ. เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบด้านการส่งเสริม

กลุ่ม/สถาบันเกษตรกรในแขวงคำม่วน

ยังไม่มีมีการรวมกลุ่ม/สถาบันเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกซึ่งแตกต่างจากจังหวัดนครพนมที่มีกลุ่ม/สถาบันเกษตรกรที่รวบรวมผลผลิตจากสมาชิกจำนวนหลายกลุ่ม/สถาบัน

การปลูกและการจัดการการผลิตในแขวงคำม่วน

การเตรียมพื้นที่ปลูก: จากการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกับเกษตรกรในจังหวัดนครพนม โดยเกษตรกรในแขวงคำม่วนเตรียมพื้นที่ปลูกแบบเรียบง่าย โดยทำการตัดเผาต้นไม้ในพื้นที่แล้วนำท่อนซุงหรือไม้บางส่วนออกเท่านั้น ขณะที่ท่อนซุงใหญ่ยังคงมีเหลืออยู่ในพื้นที่ปลูก การเตรียมหลุมปลูกเกษตรกรใช้เสียมหรือจอบขุดหลุมปลูกเพียงครั้งเดียวแล้วนำต้นพันธุ์ลงปลูก อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราใหม่มีการเตรียมพื้นที่และหลุมปลูกดีขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ส่งเสริมการปลูกยางพาราในเมืองหินบูน

พันธุ์: พันธุ์ยางพาราที่ปลูกในแขวงคำม่วน พบว่าเกษตรกรไม่ทราบว่าเป็นพันธุ์อะไร แต่ได้นำมาจากฝั่งไทย โดยนำมาทั้งในรูปแบบของเมล็ดยางพาราและต้นกล้ายางติดตา

ระยะการปลูก: ส่วนใหญ่ใช้ระยะปลูกประมาณ 2.5*7 เมตรหรือ 3*6 เมตรเช่นเดียวกับเกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดนครพนมแต่การเตรียมหลุมปลูกเป็นแบบเรียบง่ายโดยขุดหลุมเพียงเล็กน้อยขนาดประมาณขุดจอบครั้งเดียวแล้วทำการปลูกเลย ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดนครพนมที่เกษตรกรส่วนใหญ่

เตรียมหลุมปลูกตามหลักวิชาการที่ สกย. ส่งเสริม

การกำจัดวัชพืช: มีการทำแนวกันไฟรอบสวนยาง และมีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชชนิดพ่นเช่นเดียวกับเกษตรกรในจังหวัดนครพนม

การใช้ปุ๋ย: ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลักเช่นเดียวกับเกษตรกรในจังหวัดนครพนม อย่างไรก็ตามปุ๋ยเคมีมีราคาแพงกว่าประเทศไทยมากเนื่องจากต้องนำเข้าจากประเทศไทย

ระบบการกรีดยาง การแปรรูปร่างต้น และ การตลาดในแขวงคำม่วน

ระบบการกรีดยางและแรงงาน: ขนาดของลำต้นยางพาราที่เปิดกรีดส่วนใหญ่เป็นต้นยางที่มีขนาดเหมาะสมตามหลักวิชาการ โดยในช่วงที่ทำการศึกษายังไม่พบเกษตรกรที่กรีดยางพาราที่ขนาดของลำต้นไม่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดนครพนมที่พบว่า มีเกษตรกรบางส่วนกรีดยางพาราที่ลำต้นมีขนาดไม่เหมาะสม สำหรับระบบการกรีดยางส่วนใหญ่ใช้ระบบกรีด 2 วัน พัก 1 วัน ส่วนในฤดูหนาวมักใช้ระบบการกรีดยาง 3 วัน พัก 1 วัน เช่นเดียวกับเกษตรกรจังหวัดนครพนม สำหรับแรงงานในการกรีดส่วนใหญ่มีการแบ่งผลประโยชน์จากการนำยางพาราไปจำหน่ายโดยเจ้าของสวนยางได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 60 ผู้กรีดยางร้อยละ 40 โดยช่วงแรกของการเปิดกรีดเจ้าของเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนยางและวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด อย่างไรก็ตามโดยส่วนใหญ่แล้วปัจจุบันเจ้าของสวนและผู้กรีดยางรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนยางร่วมกัน เช่น ค่าปุ๋ย ค่าสารกำจัดวัชพืช ตลอดจนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เช่นเดียวกับจังหวัดนครพนม

การแปรรูปร่างต้น และการตลาด: การแปรรูปร่างยางพาราฉบับปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมแปรรูปเป็นยางก้อนถ้วยเช่นเดียวกับเกษตรกรในจังหวัดนครพนม มีการแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบและน้ำยางสดบ้างแต่ไม่มากนัก การซื้อขายยางพาราส่วนใหญ่มีผู้มารับซื้อถึงสวน พ่อค้าที่รับซื้อเป็นพ่อค้าชาวไทยและเวียดนาม

เช่น บริษัท ไทยฮั่ว จำกัด เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้จะมีการจำหน่ายอุปกรณ์การทำสวนยางพาราควบคู่กันไปด้วย สำหรับราคายางในการซื้อขายมักใช้ราคายางพาราของจังหวัดนครพนมเป็นฐาน แต่ต่ำกว่าราคายางพาราของจังหวัดนครพนมเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพ่อค้าต้องเข้าไปรับซื้อถึงสวน เจ้าของสวนยางจึงไม่มีอำนาจการต่อรอง

เปรียบเทียบพฤติกรรมการผลิตยางพาราโดยผู้ปลูกรายย่อยในจังหวัดนครพนมประเทศไทย และแขวงคำม่วน สปป. ลาว

จากการศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ พบว่า พฤติกรรมการผลิตยางพาราของผู้ปลูกรายย่อยในจังหวัดนครพนม และแขวงคำม่วนมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยการกำจัดวัชพืช การใช้ปุ๋ย ระบบการกรีดยาง การแปรรูปร่างต้นมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน ส่วนในด้านกรีดส่งเสริมจากรัฐ การรวมกลุ่มของเกษตรกร การเตรียมพื้นที่ปลูก การเตรียมหลุมปลูก และการใช้แรงงานมีความแตกต่างกันการผลิตยางพาราของจังหวัดนครพนมถือได้ว่ามีพฤติกรรมการผลิตที่ดีกว่าแขวงคำม่วนถึงแม้ว่าเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดนครพนมมีพฤติกรรมการผลิตที่ดีกว่าเกษตรกรรายย่อยในแขวงคำม่วนก็ตาม แต่จากการศึกษาของ ยศและกัลยา (2553) พบว่า การผลิตยางพาราในจังหวัดนครพนมเกษตรกรยังประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ปุ๋ยเคมีราคาแพง/ปุ๋ยไม่ได้มาตรฐาน ขาดความรู้เรื่องปุ๋ยและการใช้ปุ๋ย ต้นยางพาราแตกก่อนกรีดและเจริญเติบโตช้า ต้นยางพาราตายก่อนเปิดกรีดและศัตรูพืชเข้าทำลาย หนักรีดยางแห้ง เป็นต้น ซึ่งประเด็นปัญหาที่เกษตรกรในจังหวัดนครพนมประสบเหล่านี้ไม่มากนักน้อยเช่นกันและเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัย การส่งเสริม และพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร

Table 1 The comparison of Para rubber production behavior by smallholder in NakhonPhanom province, Thailand and Khammouaneprovence, Lao PDR.

	NakhonPhanom province, Thailand	Khammouaneprovence, Lao PDR.
1) Extension by government	<ul style="list-style-type: none"> • Has the particular extension agency. 	<ul style="list-style-type: none"> • Has not the particular extension agency.
2) Farmer group/ institution	<ul style="list-style-type: none"> • Has farmer association for collecting rubber product and sale together. 	<ul style="list-style-type: none"> • Has not farmer association for collecting rubber product and sale together.
3) Preparation of planting area	<ul style="list-style-type: none"> • Follow out academic principle recommended by extension agency. 	<ul style="list-style-type: none"> • Generally, farmers prepare the rubber plantation area as simple. However, some of farmers who have been allocated land from government preparing the rubber plantation area by following academic principle.
4) Variety	<ul style="list-style-type: none"> • RRIM 600 is most used. 	<ul style="list-style-type: none"> • Farmers do not know the name of varieties.
5) Preparation of hole and its spacing	<ul style="list-style-type: none"> • Prepare a planting hole which has been extended by academic institute. In most cases, a spacing of 2.5*7 or 3*6 m. 	<ul style="list-style-type: none"> • Simple preparation by digging with shovels or spades by once time. In most cases, a spacing of 3*6 m. However, for farmers who have been allocated land from government preparing the plantation area by following academic principle.
6) weeding	<ul style="list-style-type: none"> • There has fire barrier boundary around farm and apply weed control with herbicides. 	<ul style="list-style-type: none"> • Same method as NakhonPhanom province.
7) Fertilizing	<ul style="list-style-type: none"> • Apply using chemical fertilizer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apply using chemical fertilizer as same as in NakhonPhanom province, but the price of fertilizers relatively higher.
8) Tapping system	<ul style="list-style-type: none"> • Normally, farmers tapping rubber trees for 2d/3 (tapping 2 days and fallow period 1 day), but in the winter season some of farmers tapping rubber for 3d/4. 	<ul style="list-style-type: none"> • Using the same method as NakhonPhanom province.
9) Labor	<ul style="list-style-type: none"> • Mostly household labor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mostly employing.
10) Rubber latex processing	<ul style="list-style-type: none"> • Cup lump shape processing. 	<ul style="list-style-type: none"> • Using the same method as NakhonPhanom province.
11) Market	<ul style="list-style-type: none"> • Has farmer association for collecting rubber product and sale together. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sale rubber at the farm.

Remark: Para rubber production behavior by smallholder at 2010.

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นพบว่า พฤติกรรมการผลิตยางพาราของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดนครพนม และแขวงคำม่วนมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยประเด็นที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การกำจัดวัชพืช การใช้ปุ๋ย ระบบการกรีดยาง และการแปรรูปยางดิบ ส่วนประเด็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร การเตรียมพื้นที่ปลูก การเตรียมหลุมปลูก และการใช้แรงงาน

การผลิตยางพาราของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดนครพนมถือได้ว่ามีพฤติกรรมการผลิตที่ดีกว่าแขวงคำม่วนในหลายประเด็น อาทิ ด้านการส่งเสริมโดยรัฐ และการรวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นต้น ดังนั้นการส่งเสริมการผลิตยางพาราในแขวงคำม่วนควรมีหน่วยงานหรือมีผู้รับผิดชอบในการส่งเสริมโดยเฉพาะ เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรสำหรับจังหวัดนครพนม นอกจากส่งเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรแล้ว ควรมีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพการผลิตยางพาราของเกษตรกรด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่สู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 นี้ ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเชื่อมร่วมกับเอเชียอีก 3 ประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และจีน ได้สนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางยางพาราเนื่องจากไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ซึ่งเป็นจุดแข็งในการสร้างอำนาจต่อรองและเป็นผู้กำหนดราคา และทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการผลิตอุตสาหกรรมปลายน้ำของยางพาราและอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปยางพาราอีกทางหนึ่งด้วย

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณผู้นำชุมชน เกษตรกรผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งในจังหวัดนครพนม ประเทศไทย และแขวงคำม่วน สปป.ลาว ที่ให้ข้อมูล

อันเป็นประโยชน์ในการศึกษานี้ ขอขอบคุณห้องกรรการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี และห้องกรรการพัชร์ต่างประเทศแขวงคำม่วน สปป.ลาว ที่ให้ความช่วยในการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่แขวงคำม่วน ขอขอบคุณ ดร. สมเกียรติ กสิกรานันท์ อ. น้ำ คำมูลตรี อ. สุขุม สุดโกทาคุณมานะ บุญระมีตรี เหล็กไหล จันทะบุตรดร. ภัทรพงศ์ เกริกสกุล คุณพุทธิพงษ์ หงษ์ทอง คุณวรมัน ไม้เจริญ คุณวาริรัชต์ปัดณราช และคุณวันวิสาข์ คำเงิน ที่ให้ความช่วยเหลือในการรวบรวมข้อมูลและขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่สนับสนุนงบประมาณแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2552

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา. 2554. บันทึกการเดินทางไปศึกษาดูงานด้านการเกษตรของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ร่วมกับคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาและติดตามการพัฒนาทางพารา ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ณ จังหวัดอุดรธานี บึงกาฬ หนองคาย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวันที่ 16-17 สิงหาคม 2554. กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา สำนักงานการกรรการ 1.
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. 2549. ยางพารา :พืชเศรษฐกิจใหม่ของสปป.ลาว. ส่วนวิเคราะห์ธุรกิจฝ่ายวิชาการธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย.
- ยศ บริสุทธิ และ กัลยา มิชมา. 2553. ประเด็นปัญหาและชุดความรู้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราของผู้ปลูกยางพารา รายย่อยจังหวัดนครพนม. แก่นเกษตร 38: 291-300.
- ยศ บริสุทธิ. 2551. แนวทางเชิงระบบสำหรับกรรการวิเคราะห์ระบบเกษตรเพื่อการพัฒนา. แก่นเกษตร 36: 352-367.
- สถาบันวิจัยยาง. 2555. สถิติยาง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยยางกรรการกรรการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จังหวัดนครพนม. 2553. พื้นที่ปลูกและเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม ปี 2553. สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จังหวัดนครพนม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2546. สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2546 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- ห้องกรรการกรรการและป่าไม้แขวงคำม่วน. 2552. ข้อมูลสวนปลูกไม้ของเมืองท่าแขก เมืองหินบูน และเมืองเซียงไฟ แขวงคำม่วน สปป.ลาว ปี 2534-2552. ห้องกรรการกรรการและป่าไม้แขวงคำม่วน. (ภาษาลาว).